

Сіроштан Юрій Володимирович,
завідувач кафедри правових дисциплін
Криворізького факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПАТРУЛЬНИХ СЛУЖБ ПОЛІЦІЇ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ, КАНАДИ, США ТА ФРАНЦІЇ

Адміністративне реформування, що відбувається в Україні, вимагає перебудови і значного підвищення рівня ефективності та якості діяльності правоохоронних органів. У першу чергу ці вимоги стосуються патрульної служби – найчисленнішого загону правоохоронців, що безпосередньо виконує завдання з охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та боротьби зі злочинністю. Успішне виконання цих завдань неможливе без урахування кращих зразків досвіду адміністративної діяльності таких зарубіжних «флагманів» як Великобританія, Канада, США та Франція.

Характеристику адміністративної діяльності розглянуто у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, а саме: Баланкіна Б.Г., Бахраха Д.М., Бельського К.С., Веремеєнка І.І., Голосниченка І.П., Гончарука С.Т., Додіна Є.В., Ковалю Л.В., Кондратьєва Я.Ю., Коренєва О.П., Яценка С.С., вчених зарубіжних країн: Веделя Ж., Драго Р., Інсіарді Д., Кенні К., Келлінга Г., Лея Л., Марфі К., Неджати З., Судерленда Е., Фрідмана Р., Фельтеса Т, Хагана Ф. та інших.

Надаючи характеристику адміністративній діяльності патрульних служб поліції Великобританії, Канади, США та Франції, треба передусім розглядати саме поняття адміністративної діяльності як комплекс заходів, спрямованих на попередження правопорушень, охорону громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та боротьбу зі злочинністю. Цього вимагає те, що існує ряд розбіжностей між розумінням адміністративної діяльності в Україні та в зарубіжних країнах. Крім того, інакше в названих зарубіжних країнах трактуються деякі правові явища, зокрема, й саме поняття правопорушення, у тому числі адміністративного.

Для зручнішого проведення характеристики доцільно поділити правові системи згаданих зарубіжних країн на загальну систему (систему статутного права, до яких належать Великобританія, США та Канада) та континентальну систему, представником якої є Франція. Такий поділ викликано кількома причинами. Головною з них є те, що в країнах континентального права існують «писані», тобто прийняті вищими органами законодавчої влади кримінальні, кримінально-процесуальні й інші кодекси, які регламентують діяльність правоохоронних органів та увесь процес виявлення правопорушень та їх попередження, а також покарання правопорушників. У країнах загального (статутного) права такі детальні систематизовані кодекси відсутні і діяльність

правоохоронних органів регламентується тут Статутами (актами парламенту), які приймаються щорічно, або судовими прецедентами. Разом з тим значимо, що цей поділ можна назвати дещо умовним, оскільки, наприклад, у Канаді існує свій кримінальний кодекс, прийнятий парламентом. Є Федеральний кримінальний кодекс у США, а також у кожному штаті США є свій кримінальний кодекс, прийнятий законодавчими органами штатів. У Великобританії існує усталена система статутів, прийнятих парламентом, які, з певними припущеннями, можна вважати кодифікованим законодавством, що регулює діяльність правоохоронних органів та поліції зокрема [1; 2].

Враховуючи таку правову специфіку, зупинимось більш детально на наданні характеристики адміністративної діяльності патрульних служб поліції Великобританії, Канади, США та Франції.

В діяльності патрульних Великобританії термін «адміністративна діяльність» застосовується досить часто. Але на практиці адміністративна діяльність, яка охоплюється цим терміном, визначає діяльність у таких сферах:

1. Підготовка протоколів, довідок, свідчень та інших матеріалів для розгляду у суді.

2. Перевірка протоколів, проведення запитів, додаткових оглядів місць правопорушення, виявлення додаткових обставин скоєння правопорушення, якщо такі спостерігаються.

3. Охорона громадського порядку.

4. Допити свідків, правопорушників, опитування населення та інші дії з метою встановлення найбільш повної картини скоєння правопорушення [3; 4].

Робота Британської патрульної поліції по охороні громадського порядку, попередженню правопорушень, затриманню та ізоляції правопорушників, виданню окремих розпоряджень та нормативних актів, спрямованих на покращення стану громадського порядку та громадської безпеки, адміністративною діяльністю не зветься. У ряді випадків вживається термін «охорона королівського порядку» [5] та запозичений із США термін охорона «публічного» порядку. Питання про те, хто займається охороною громадського порядку та попередженням правопорушень в юридичній літературі Великобританії також не ставиться. Мається на увазі, що всі поліцейські, які носять форму, повинні цим займатися [6]. Адміністративно-правова діяльність до цієї роботи поліції не включена. Але, як свідчить статистика, робота з попередження злочинності та правопорушень, охорони громадського порядку та громадської безпеки займає понад 55–60 % всього робочого часу поліції Великобританії [7].

Необхідно підкреслити, що вся діяльність по охороні громадського порядку та громадської безпеки у Великобританії щорічно детально організується та планується. На основі аналізів складаються пропозиції щодо покращення роботи з охорони громадського порядку і доводяться до відома всіх поліцейських, які працюють в цій сфері [8; 9, с.75]. Вони також мають право вносити пропозиції щодо покращення діяльності поліції.

Для прикладу візьмемо організацію охорони громадського порядку у місті Нью-Касл. Ця діяльність має свої особливості:

1) 75 % усього особового складу патрульної поліції працює в період від 22.00 до 04.00, тобто тоді, коли скоюється найбільша кількість порушень громадського порядку;

2) 12 пар патрульних поліцейських зосереджені лише в центрі міста, де розташовані нічні клуби, кафе, бари та інші розважальні заходи;

3) патрулювання здійснюється лише пішки, але при черговій частині знаходиться поліцейський автобус зі спеціальною черговою групою поліцейських, який при виникненні ускладнень оперативно допомагає в наведенні порядку, в затриманні правопорушників та доставлянні їх до поліцейських дільниць. На чергуванні також знаходяться спеціальні підрозділи поліцейських з собаками [10].

В деяких регіонах, наприклад, у Нотумбрії, в суботу та неділю на охорону громадського порядку у вечірній час задіяно до 80 % усього особового складу. Вдень на службі перебуває лише 10–15 % особового складу, тому складається враження, що у Великобританії працює дуже мало поліцейських [11].

Приблизно така сама картина зафіксована і в Канаді. Поліцейський офіцер, згідно зі статистичними даними, реєструє правопорушення, за яке може бути порушена кримінальна справа, приблизно один раз на тиждень. Але не обов'язково порушник може бути засуджений. Тобто це так зване «сумарне» правопорушення, за яке правопорушник може бути притягнений до відповідальності суддею одноособово, але він може бути і не засудженим. Добивається засудження правопорушника поліцейський Канади в середньому один раз на 9 місяців.

Слід враховувати і таку особливість канадської поліції, що вона поділена на федеральну, провінційну та муніципальну. Тому і кожна поліція має свою організаційну структуру, свої чергові частини, патрульну та дорожню поліцію та ін.

Наприклад, Королівська канадська кінна поліція поділена на тринадцять регіональних штабів, які розташовані в столицях провінцій. У свою чергу, вони мають 41 підрозділ, а підрозділи складаються з 700 відділів. Відповідно кожен відділ має свою чергову частину [12, с. 341]. Як і у Великобританії, невеликі поліцейські дільниці вночі зачиняються, всі громадяни знають номери домашніх телефонів поліцейських і якщо трапляється якась несподіванка, то поліцейські прибувають на роботу з дому. У великих містах та столиці створено спеціальні підрозділи патрульної служби, які працюють цілодобово. Але більшість поліції задіяна в нічний час [13].

Основні зусилля патрульної поліції Канади спрямовані на попередження правопорушень і вимога поліцейського до громадянина, який порушує громадський порядок, є законом. Якщо громадянин не зважає на вимогу поліцейського, він може бути заарештований.

У США поліцейські відомства стверджують, що їх основне завдання – це боротьба із злочинністю. Але як стверджує статистика, понад 50 % усієї роботи поліції США – це рутинна повсякденна діяльність, спрямована на охорону громадського порядку та громадської безпеки, виявлення, попередження та припинення дрібних правопорушень, підготовка матеріалів для ро-

згляду в судах [14].

Д.Ф. Коул з Конектикутського університету (США) проаналізував діяльність більше ніж 900 патрульних поліцейських США у процесі виконання ними своїх службових обов'язків. У результаті аналізу він наводить такі цифри:

1. У середньому за добу за час виконання своїх службових обов'язків патрульні поліцейські витрачають лише 3 % свого робочого часу на злочини проти особи.

2. Кожен патрульний витрачає до 15 % свого робочого часу на розкриття злочинів, пов'язаних з власністю, розшуком злочинців, які їх скоїли, та інші пов'язані з цими злочинами дії.

3. На регулювання дорожнього руху у випадках ДТП та інших подій, спостереження за дорожнім рухом, перевірку водіїв та інші дії витрачається 9–11 % всього робочого часу.

4. Частина часу, яка витрачається патрульними поліцейськими США на допомогу потерпілим, тим, які заблукали, людям похилого віку, на пошуки загублених речей, пошуки зниклих тварин та ін., становить приблизно 12–13 %.

5. Весь інший час, тобто приблизно 60 %, витрачається на адміністративну діяльність [15].

Аналіз, який провів Д. Лівінгстон у своїй праці «Злочини та кримінологія», в основному, співпадає з висновками Дж. Ф. Коула. Кількість часу, яку витрачає в середньому поліцейський США на різні види діяльності під час виконання своїх службових обов'язків, за його аналізом розподіляється таким чином:

1. Робота з розкриття злочинів, скоєних проти особи – 2,96 %.
2. Робота з розкриття злочинів, скоєних проти власності – 14,82 %.
3. Регулювання поліцейськими дорожнього руху – 9,20 %.
4. Спостереження за станом громадського порядку – 9,20 %.
5. Соціальна допомога малозабезпеченим верствам населення – 13,70 %.
6. Адміністративна діяльність, тобто підготовка матеріалів для розгляду в судах, збирання різних довідок та допит свідків і потерпілих, доставляння правопорушників до суду, свідчення в судах – 50,19 % [16].

Головною умовою здійснення адміністративно-правової діяльності патрульними у великих містах США є мобільність та швидкість реакції на скоєння злочинів. Патрулювання по охороні громадського порядку є дещо другорядним завданням поліції і розглядається як рутинна щоденна робота.

Система поліції та жандармерії Франції склалася у процесі історичного розвитку країни і є досить своєрідною. Жандармерія Франції, яка обслуговує понад 90 % території країни, де проживає 60 % населення, підпорядкована Міністерству оборони і виконує його директиви. Поліція обслуговує 10 % території та 40 % населення і підпорядкована Міністерству юстиції [17].

Наприклад, поліція Парижа патрулює місто, охороняє порядок у місті, займається розкриттям злочинів та ін. В той же час у Парижі ряд особливо важливих об'єктів охороняється жандармерією. При виникненні надзвичай-

них ситуацій ці дві правоохоронні організації діють разом [18]. У звичайний вечір у Парижі для охорони громадського порядку задіяно понад 10 тисяч поліцейських та жандармів.

Маленькі міста та сільська місцевість – це повністю юрисдикція жандармерії. Поліція працює лише у великих містах, на залізницях та по окремих напрямках діяльності, наприклад, поліція лотерей, моралі та ін. З іншого боку, жандармерія також має певні напрями роботи, крім охорони громадського порядку. Існує морська та річкова жандармерія, гірська та гірсько-рятувальна жандармерія, жандармерія озброєння та ін.

Залежно від розміру поліцейської дільниці та оперативної обстановки на дільницях чергування поліцейських у Франції організовано по-різному. Там, де поліцейські функції виконує жандармерія і дільниці невеликі, цілодобового чергування немає, але воно може бути запроваджене у випадку ускладнення оперативної обстановки, скоєння серії резонансних злочинів та з інших причин. У звичайний період дільниця зачиняється на ніч, але жандарми є відповідальними і якщо трапляється якась несподіванка, вони завжди готові прибути на місце події.

У великих містах організація роботи по охороні громадського порядку подібна до організації роботи в інших країнах. Патрулювання у великих містах проводиться як на автомобілях, так і пішки.

Аналізуючи адміністративну діяльність поліції та жандармерії Франції слід зазначити, що в цілому в цій діяльності є багато подібного до діяльності розглянутих країн. Але поряд з тим існує ряд власних особливостей, що впливають із самої системи поліцейських органів.

Адміністративна діяльність патрульних служб поліції Великобританії, Канади, США та Франції в тому розумінні, як це прийнято на Україні, окремо як вид діяльності не виділяється, цим займаються всі працівники поліції, що носять формений одяг (за винятком детективів), її змістом охоплюються всі заходи з попередження правопорушень, охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та боротьби зі злочинами. У країнах загального права (на прикладі Великобританії, Канади та США) адміністративна діяльність поліції не є централізованою та визначається багатьма нормативними актами (статутами), у тому числі – судовими прецедентами. У країнах континентальної правової системи (на прикладі Франції, у т.ч. України) вказаний напрямок діяльності є чітко регламентованим у нормативно-правових актах, що приймаються вищим законодавчим органом влади. Патрульні служби поліції зарубіжних країн мають значно більше часу на проведення заходів з попередження, виявлення та припинення правопорушень, тому що вони не мають дискретних повноважень по притягненню правопорушників до відповідальності.

1. English I., Card R., Butterworth's Police Law, 6-th edition, Butterworth, London 1999. P. 1, 2, 18, 46, 109, 182, 467, 468, 457–472, 520, 691–694.

2. Dalley M.I., Landry P. R. Changing the Way We Do Business into the Twenty – First Century, Gazette, Vol. 62, # 1, 2000.

3. English I., Card R., Butterworth's Police Law, 6-th edition, Butterworth, London

1999. P. 1, 2, 18, 46, 109, 182, 467, 468, 457–472, 520, 691–694.

4. Sampson F., Blackstone's Police Manual, General Police Duties 1998/99, London, Blackstone, 1999, P. 183, 217.

5. Lord Hailshame of Maryenborne, Laws of England, Butterworths, London, 1990. P. 112, 200.

6. Koch B.C.M. The Politics of Crime Prevention, Aldershort, Ashgate, 1998. P. 103.

7. Report of the Commissioner of Police of the Metropolis 1995/96, Secretary of State for the Home Department, London. 1996. P. 111.

8. Butler A.I.P. Police Management 2nd edition, Billing and Sons LTD, Dartmouth, 1994. P. 94.

9. Губанов А.В. Полиция зарубежных стран. Москва, 1999. 74 с.

10. Police Review, 1 May, 1998. P. 22–23.

11. Police Review, 10 April, 1998. P. 18.

12. Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України, теорія, досвід, шляхи удосконалення. Харків, Основа, 1996. С. 341.

13. Pony Express, #9, 1998.

14. Police Chief, 1998, May. P. 28.

15. Coul J. The Function and the Role of the Police Studies, Academy of Criminal Justice, volume 17(2), Baden Wurttemberg, 1994. P. 12, 21.

16. Livingstone I. Crime and Criminology. 2nd edition, Prentice Hall, New Jersey, 1996. P. 402.

17. Dien F. Maintien de l'Ordre et defense, Preparation au concours d'admission a l'ecole de formation des officiers de gendarmerie, Centre de documentation, Paris, 1996.

18. La Gendarmerie Aujourd'hui, Atlas, Paris, 1991. P. 84–87.

Смолярова Марина Леонідівна,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та трудового права
Запорізького національного
технічного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

СТИМУЛЮВАННЯ ПРАВОМІРНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ

Незважаючи на те, що дисциплінарна відповідальність як інститут трудового права має досить тривалу історію, процеси його становлення та розвитку тривають і сьогодні. Питання дисциплінарної відповідальності працівників у даний період часу є неймовірно актуальним. Учені-правознавці зробили вагомий внесок у вирішення методологічних і теоретичних проблем юридичної відповідальності у трудовому праві. Різні проблеми розглядалися у працях О.С. Белинського, В.С. Венедіктова, В.В. Жернакова, П.Р. Ставицького, Н.М. Хуторян. Це, головним чином, пов'язано із відсутністю Трудового кодексу України, який на даний час знаходиться у стані проекту. Нині юридична відповідальність працівника регулюється Кодексом Законів про працю України. Але КЗпП України не повною мірою задовольняє потреби галузі трудового права. Зокрема, КЗпП України приділяє дуже мало уваги такому важливому питанню, як стимулювання правомірної поведінки